

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 21 februari 1928 kl. 2 e. m.

Andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående genomförande av ett världsspråk.

Motionen.

Uti en inom andra kammaren av herr *Hage* m. fl. väckt, till kammarens femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 400, har hemställts,

att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ

- 1) till en internationell överläggning om genomförande, vid sidan av modersmålen, av ett världsspråk, som inläres i alla världens skolor;
- 2) till övervägande av frågan att såsom sådant språk antaga esperanto, som är ett levande, inom de flesta länder talat, lättlärt och logiskt världsspråk; samt
- 3) till övervägande av officiella åtgärder för att stödja den svenska världsspråksrörelsen genom esperantos införande på försök i vissa skolor, åtminstone som frivilligt läroämne, medverkan till utbildning av lärare i språket m. m. dylikt.

Såsom motivering för sina yrkanden hava motionärerna hänvisat i huvudsak till en inom första kammaren av herr *Lindhagen* under nr 227 väckt motion i samma syfte, till vilken motion även utskottet tillåter sig hänvisa.

Uti motiveringen till herr *Lindhagens* motion har erinrats om att frågan genom samme motionär framförts vid riksdagarna 1911, 1912, 1915, 1917, 1919, 1921 och 1924.

Ärendets föregående behandling i riksdagen.

Vid 1921 års riksdag hemställde första kammarens första tillfälliga utskott, till vars behandling motionen hänvisats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes på sätt kunde befinnas lämpligt stödja en av svenska världsspråkskommittén till Nationernas förbund ingiven framställning om vidtagande av en förutsättningslös utredning angående möjligheterna för införandet av ett världsspråk. Denna hemställan bifölls i första kammaren med 74 röster mot 48, men avslogs i andra kammaren med 91 röster mot 56.

Vid 1924 års riksdag hemställde samma utskott inom första kammaren, att

Bihang till riksdagens protokoll 1928. 13 saml. 5 avd. 3 häft. (Nr 3.)

riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes, genom hänvändelse till Nationernas förbund eller annorledes, taga initiativ till en förutsättningslös internationell utredning och överläggning för antagande genom mellanfolklig överenskommelse av ett internationellt hjälpspråk. Denna hemställan bifölls av första kammaren med 39 röster mot 38, men avslogs i andra kammaren med 49 röster mot 38.

Ärendet förekom på nytt vid 1926 års riksdag. Andra kammarens femte tillfälliga utskott anförde då bland annat följande:

»Att ett verkligt behov av ett internationellt språk förefinnes torde numera vara allmänt erkänt. Vid frågans behandling under 1919 års riksdag har inhämtats ett yttrande från en av våra förnämsta språkforskare, numera framlidne professor Adolf Noreen, ur vilket utskottet får anföras följande:

'Det lider intet tvivel och erkännes också bland sakkunnige allt mera enhälligt, att ett världsspråk utgör ett trängande och med vart år allt oavvisligare behov och så till vida kan man obetingat ge motionären (herr Lindhagen) rätt i vad han anför. Mera skiftande äro meningarna rörande frågan, huruvida ett dylikt språk bör nyskapas eller komma till stånd genom mellanfolkligt användande av ett redan befintligt språk, t. ex. engelskan. Men hur stora sympatier man än kan hava för en lösning i sistnämnda riktning, måste man dock inse, att den åtminstone för närvarande är omöjlig, framför allt på grund av den nationella ömtålighet, som ej skulle kunna finna sig i det ofantliga gynnande av en viss nation, som upphöjandet av dennas språk till världsspråk onekligen innebure. Man måste därför ge motionären rätt även däri, att 'avgörande skäl tala för ett konstgjort, enkelt och logiskt världsspråk'. Än vidare synes man inom sakkunniga kretsar vara alltmer villig att ge motionären rätt däri, att ett dylikt språk bör vara bildat enligt de principer, som ligga till grund för de konstgjorda språken Esperanto och dess förbättrade avläggare Ido. Dessa principer utgöra nämligen ett slags kompromiss mellan de båda ovan nämnda lösningarna, mot nyskapande och uppbyggande av ett redan gängse språk, i det att nämligen ordförrådet i det konstgjorda språket utgöres så vitt möjligt av sådant ordmateriel, som redan vunnit en mera allmän utbredning inom kulturspråken, i en eller annan, ofta föga skiftande form tillhörande dem alla.'

Sedan ovanstående skrivits, torde på grund av livligare internationell samfärdsel behovet av ett världsspråk ytterligare stegrats. Särskilt vid de stora internationella kongresserna, som med inträdande avspänning efter kriget börja hållas och vilka kunna antagas få för framtiden ökad betydelse i fråga om till behandling föreliggande frågor ävensom antalet deltagare, har frågan om kongressspråken alltid berett svårigheter såväl när det för deltagarna gällt att förstå varandra som vid förekommande etikettsfrågor, vilka vid sådana tillfällen spela en ingalunda oväsentlig roll. Därest ett erkänt internationellt språk funnes, kunde språkliga svårigheter lösas så, att utlåtanden och anföranden översattes till detta språk. De livliga internationella förbindelser, som förefinnas mellan vetenskapsidkare, skulle givetvis ytterligare förkovras genom ett lätt tillgängligt meddelelsesätt. Man har sålunda tänkt sig, att vetenskap-

liga avhandlingar skulle avslutas med en resumé på det internationella språket. Inom handeln och industrien synes inom en del länder behovet av ett internationellt språk tagit sig starka uttryck. Slutligen torde världsspråksidén hava sin säkerligen icke minst viktiga betydelse för åstadkommande av ökad förståelse och närmande mellan folken. Särskilt för de bredare folklagren, vilka icke äro i tillfälle att tillägna sig nödig färdighet i de ofta svårlärda, främmande språken, skulle ett internationellt språk hälsas som en efterlängtat utväg från dess isolering från utländska förbindelser och utländsk litteratur, som för den icke språkkunnige onekligen förefinnes.

Vid överbägande av allt det nu anförda har utskottet icke kunnat ställa sig likgiltigt inför det viktiga önskemål, som ånyo förelagts riksdagen. De personer, som av olika orsaker motsätta sig statligt befrämjande av saken, torde icke i längden kunna hålla tillbaka ett så rimligt krav som begäran om utredning i ämnet.

Vid frågans föregående behandling har ibland, såsom vid 1921 års riksdag, framförts önskemål om ett 'värdsspråk', under det att vid 1924 års riksdag frågan förklarats gälla 'ett internationellt hjälpspråk'. Denna olikhet i uttryckssätt sammanhänger med de av professor Noreen i ovanberörda utlåtande omnämnda tvivelsmålen hos frågans anhängare, huruvida det kan vara lämpligast, att till det avsedda internationella språket antaga ett nu levande kulturspråk eller ett artificiellt språk. Skäl hava andragits för båda uppfattningarna. De betänkligheter Noreen anført mot upphöjandet av ett av de stora nationernas språk till kulturspråk föreligga alltjämt med oförminskad styrka. Utskottet vill tillfoga, att även för de mindre folken en lösning i antydd riktning torde medföra betänkligheter. Det oundvikliga ekonomiska och kulturella beroendet av världsspråksnationen, som skulle uppstå, kunde bliva för de mindre folken tryckande. I likhet med motionärerna anser dock utskottet, att spörsmålet bör lämnas öppet för en eventuell utredning. Därest man skulle bestämma sig för ett konstgjort språk, skulle det vara en angelägen uppgift för utredningsmännen att fälla ett auktoritativt uttalande i striden mellan de existerande konstgjorda språken. Denna strid har säkerligen icke varit till sakens fromma, och med hänsyn till det alltmer ökade intresse och de kostnader, som nedläggas på realiserandet av världsspråks-tanken, vore det av yttersta vikt att få avgjort, om något av de nu existerande eller något annat konstgjort språk skulle ha utsikter att upphöjas till världsspråk. Efter vunen klarhet härutinnan skulle säkerligen intresset och arbetet för ett världsspråk tilltaga och tankens förverkligande föras ett långt stycke framåt.

Ehuru sålunda utskottet vill understödja motionärernas syfte, har utskottet på två punkter icke helt kunnat följa dem. Initiativet i världsspråksfrågan föreslås taget 'hos Nationernas förbund eller annorledes'. Det betonande av möjligheten av hänvändelse till folkförbundet, som de anförda orden torde innebära, har utskottet för sin del icke velat framföra. Det torde vara vanskligt att bedöma den mest lämpliga formen för internationellt initiativ och, särskilt då världsspråkssträvandena i en del länder synas hava kommit betyd-

ligt längre än hos oss, skulle det måhända vara lämpligast att till en början hos sådana länder undersöka möjligheterna för understöd vid förslag om internationell samverkan.

Vidare ha motionärerna åsyftat, att det erkända världsspråket skulle 'inläras i alla världens skolor'. Oavsett den överdrift, motionärernas uttryck innebär, torde det kunna ifrågasättas lämpligheten att göra ifrågavarande språk till vanligt läroämne. För en betydande del personer torde intet som helst behov av internationellt uttrycksmedel föreligga, och införandet av detta läroämne skulle möta oförståelse eller rent av hälsas med ogillande. Säkerligen skulle detta läroämne också medföra ytterligare splittring i skolschemat samt inlärandet av en del tillfälliga minneskunskaper, som för det stora flertalet snart skulle vara försvunna. Utskottet finner det i stället lämpligt, att det inlärande på frivillighetens väg och under lättare former, som nu förefinnes, åtminstone till en början bibehålles och ytterligare utvecklas. Säkerligen skulle också ett ringa understöd av dylik verksamhet lämna betydligt större resultat än en vanlig skolundervisning.

Med hänsyn till det nu anförda har utskottet föreslagit att ur yrkandet orden 'hos Nationernas förbund eller annorledes' samt 'och inläras i alla världens skolor' skola utgå.»

Utskottet tillstyrkte därefter en anhållan till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ till en förutsättningslös internationell överläggning:

dels om behovet vid sidan av modersmålet av ett världsspråk, avsett att antagas genom mellanfolkelig överenskommelse,

samt *dels* om vilket språk bör upphöjas till världsspråk, antingen ett visst gammalt nationalspråk eller ett nybildat hjälpspråk.»

Utskottets hemställan blev dock av kammaren avslagen.

Första kammarens första tillfälliga utskott, som där haft att bereda ärendet, hade avstyrkt motionen och kammaren godkände efter en längre debatt utskottets hemställan med 66 röster mot 34.

Utskottet. Den nu föreliggande motionen har vidgat förslaget från 1926 *dels* till att föreslå upphöjandet av hjälpspråket esperanto till sådant världsspråk, som förslaget avser, och *dels* till detta språks införande på försök i vissa skolor, åtminstone som frivilligt läroämne.

Utskottet har tidigare vid beredning av ärendet uttalat sig för en förutsättningslös internationell överläggning om behovet av ett världsspråk vid sidan av modersmålet. Denna mening vidhåller utskottet fortfarande och kan därför under hänvisning till här ovan intagna motivering från 1926 tillstyrka yrkandet i denna del. Däremot saknar utskottet tills vidare skäl att tillstyrka inlärandet av detta språk »i alla världens skolor».

Den utbredning esperanto fått under de senare åren, även i vårt land, synes utskottet tala för att undersökningen inriktas på esperanto som världsspråk. Utskottet kan sålunda stödja motionärernas andra yrkande.

Vad tredje yrkandet beträffar saknar utskottet ej förståelse för den föreslagna åtgärden men anser dock, att sådana försök böra överlämnas åt det

enskilda initiativet, så länge språket icke är erkänt såsom internationellt. Utskottet finner därför för närvarande skäl icke föreligga, att tillstyrka bifall till detta yrkande.

Med anledning härav får utskottet hemställa om bifall till motionen på så sätt,

att andra kammaren måtte för sin del besluta, det riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga initiativ till en förutsättningslös internationell överläggning:

dels om behovet vid sidan av modersmålet av ett världsspråk, avsett att antagas genom mellanfolklig överenskommelse,

och *dels* överväga frågan att såsom sådant språk antaga hjälpspråket esperanto.

Stockholm den 17 februari 1928.

På utskottets vägnar:

ERIK LAURÉN.

Närvarande : herrar *Laurén, Blomquist, Hansson* i Trollhättan, *Norsell, Ahl*¹⁾ *Svedman, Smedh*¹⁾, *Wirsell, Lundgren*¹⁾ och *Jonsson* i Risinge¹⁾.

¹⁾ Ej närvarande vid utlåtandets justering.